

Hjortdjurens bete på gröda –räkna med produktionsförluster...

Petter Kjellander
Grimsö forskningsstation
Inst för Ekologi, SLU

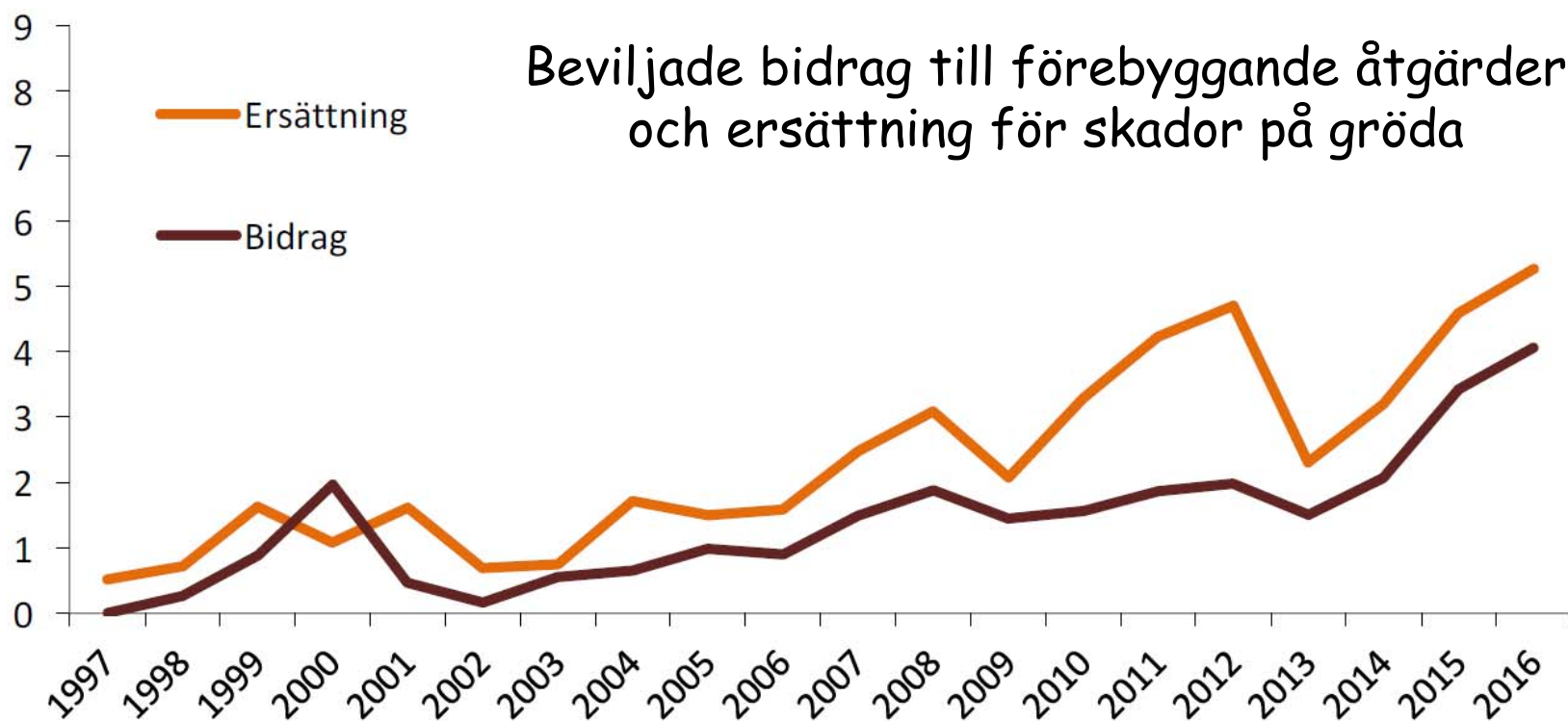

Klövvt och gröda

- 1987 ca 11 mkr/år (motsv ca 20 mkr) till ersättning för skador på gröda (hjortdjur)
- ”Balans mellan viltstammarnas storlek och markernas förmåga att föda viltet...”
(Jaktlagsutredn. 1986/87)
- 1995 upphörde ersättningssystemet för hjortdjur
- 2016 ca 5mkr/år (tranor o gäss)

Då - på 1980 och 90-talet var det älgskador som kostade - nu är tranor och gäss

Miljoner Kr

Källa: Rovdjursforum och Länsstyrelserna

Kostnader per art och de mest drabbade länen (tkr)

- Grågås 226
 - Sångsvan 113
 - Trana 2613
 - Sädgås 11
 - Vitkindadgås 529
-
- Gotland (1600), Skåne (1539), Västerbotten (1200), Örebro (1163) = 60%

Hur gick det med hjortdjuren efter 1995?

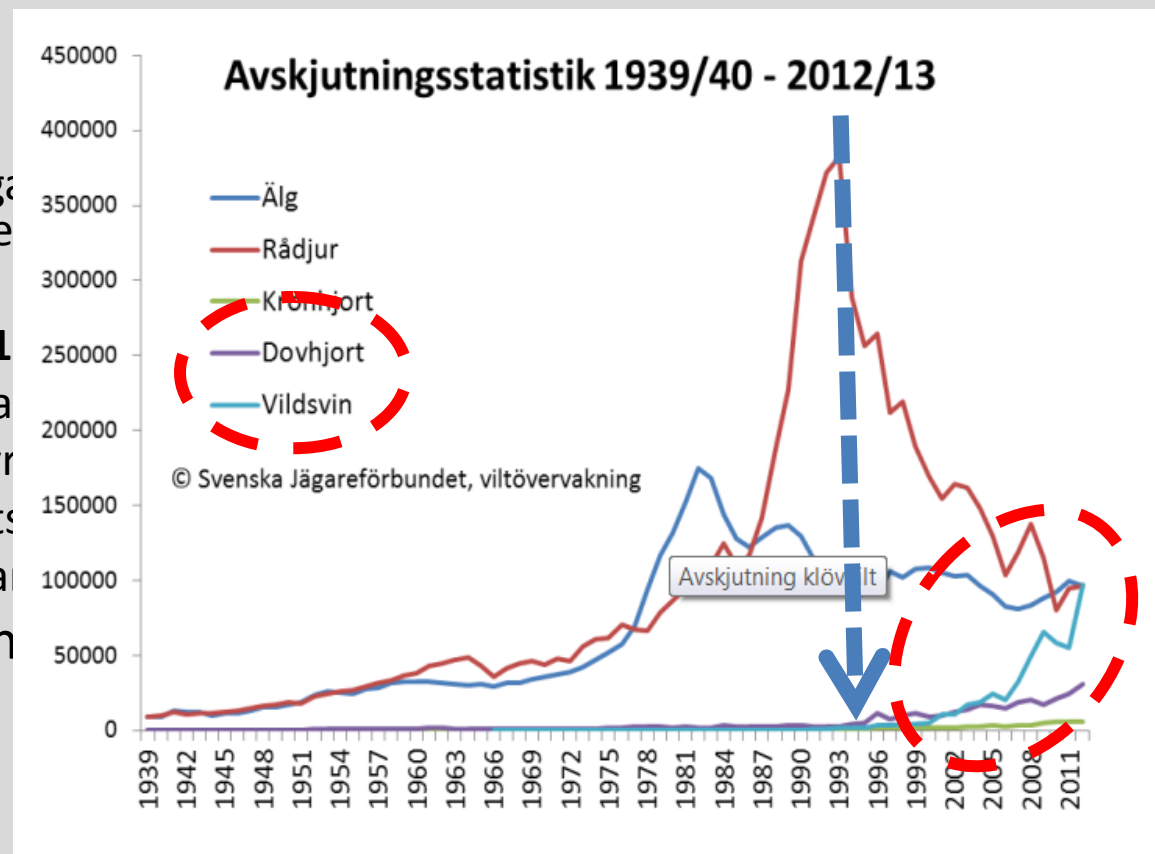
- Lagens målsättning => markägarens ansvar att balansera viltstammarna via jakt
- Hur ser det ut nu?

LRF-Sörmland – enkät 2012:

- I en stor del av lokalavdelningarna (inga ärtor, bönor, majs, havre)

SCB/Jordbruksverket – enkät 2011:

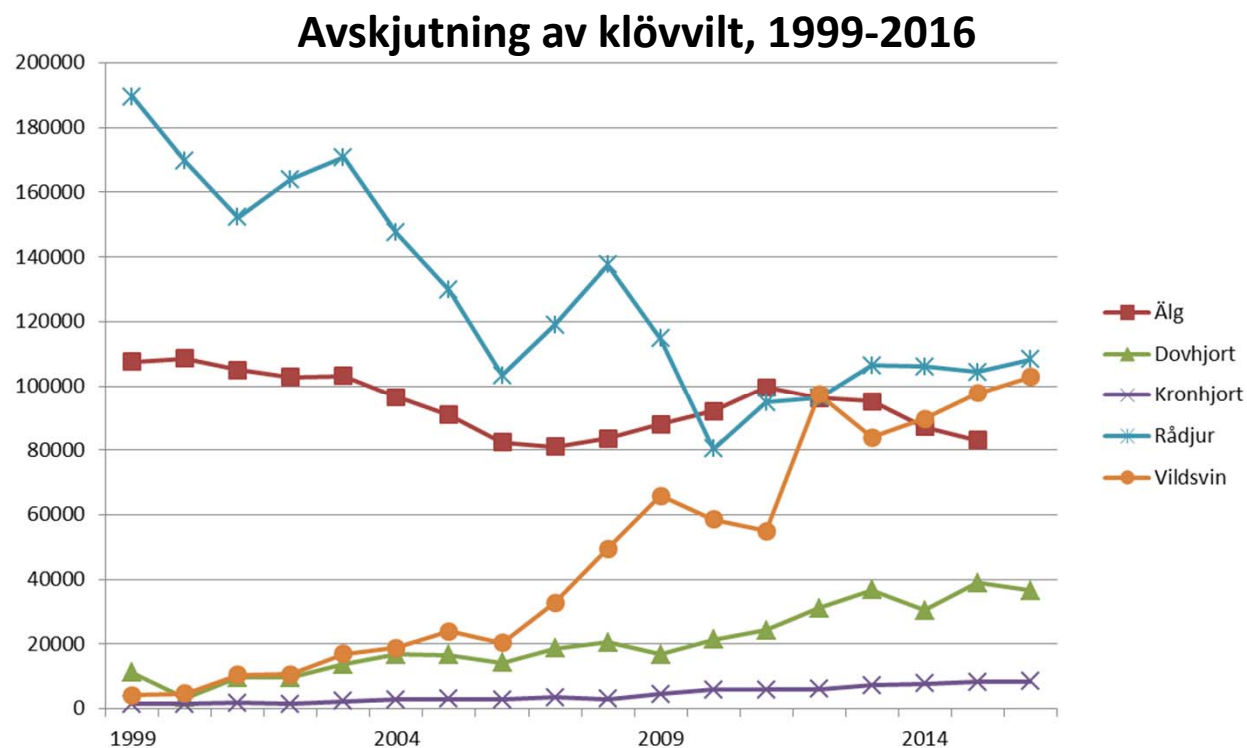
- Totala nationella skördebortfall
- Vildsvin i alla grödor, älg i havre
- 19% av spannmålsarealen vilt
- 10% av totala nationella valla
- >25% av lantbrukarna an

Klövvt kopplat till jordbruksmark ökar!

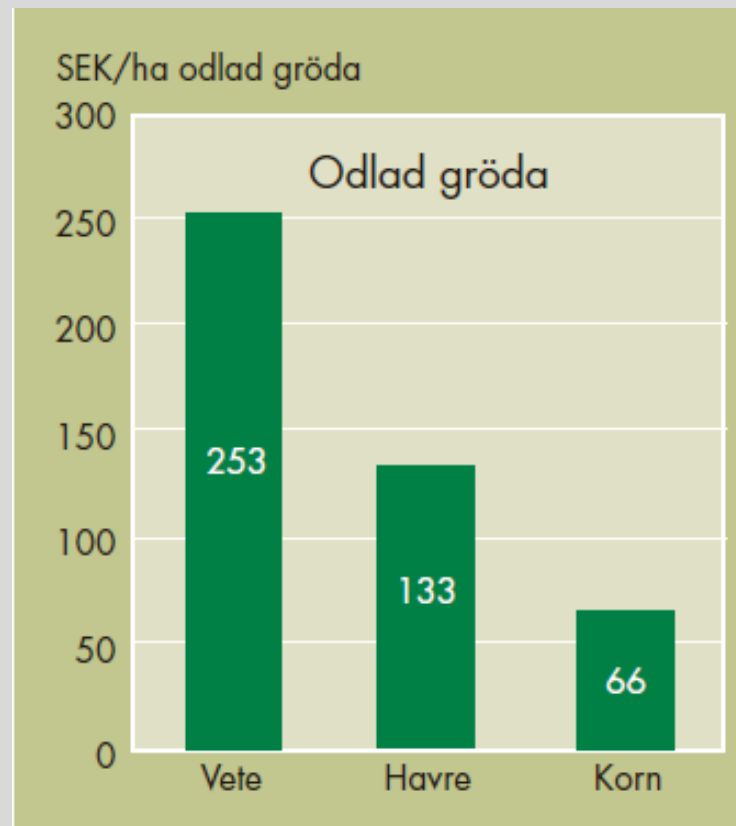

- Älg +/-
- Rådjur +/-
- Vildsvin ++++
- Kronhjort +
- Dohjort ++

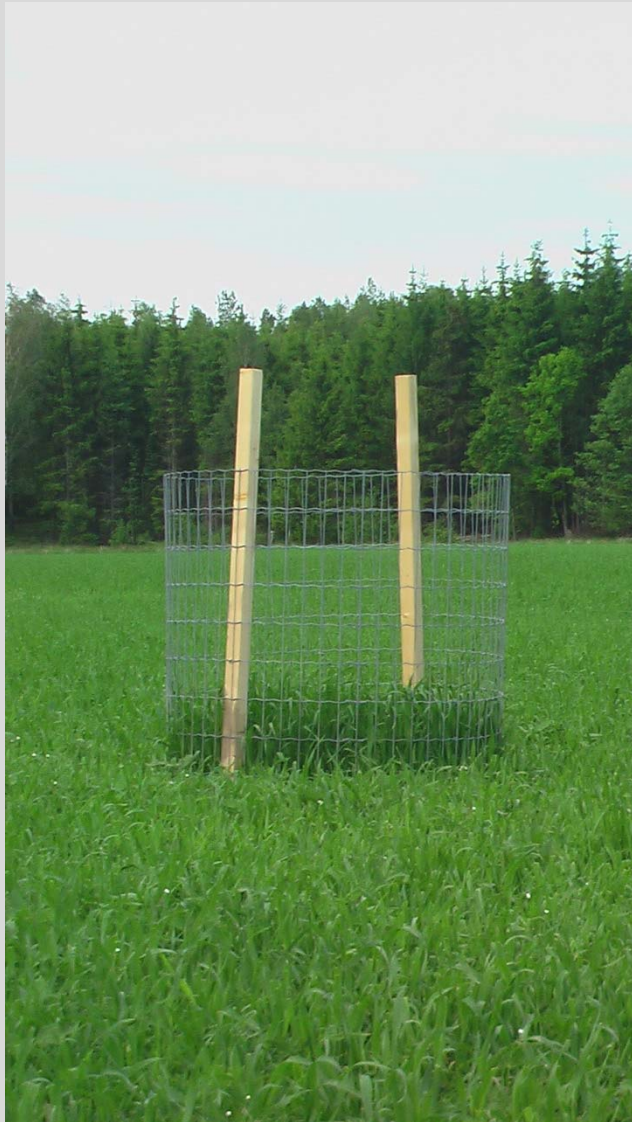

Vildsvinsskador, kostnad

- Hörningsholm, Sörmland 2010, baserat på 29 fält

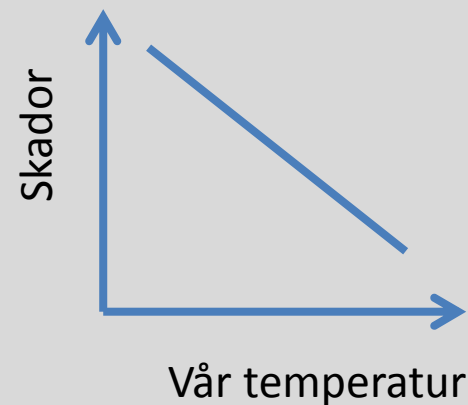
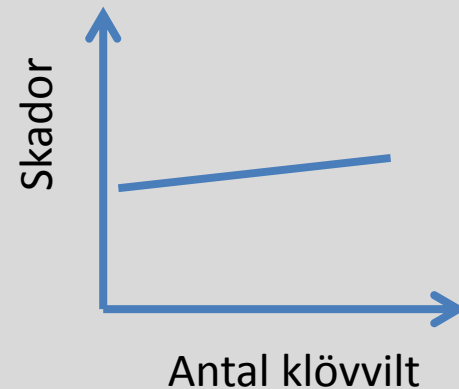

Skador och produktionsförluster - inte bara vildsvin

Både väder och djurtäthet påverkar produktionen

- Mellanårsskillnader i skador dåligt relaterade till djurtäthet
- Relaterar bäst till vårtemp. (vid sådd)

**1988 – 1992: 16 – 22 dagars skillnad i växtsäsong (sådd-skörd)
beroende på gröda (vårmete, korn, havre) => 14 – 19% skillnad i säsong**

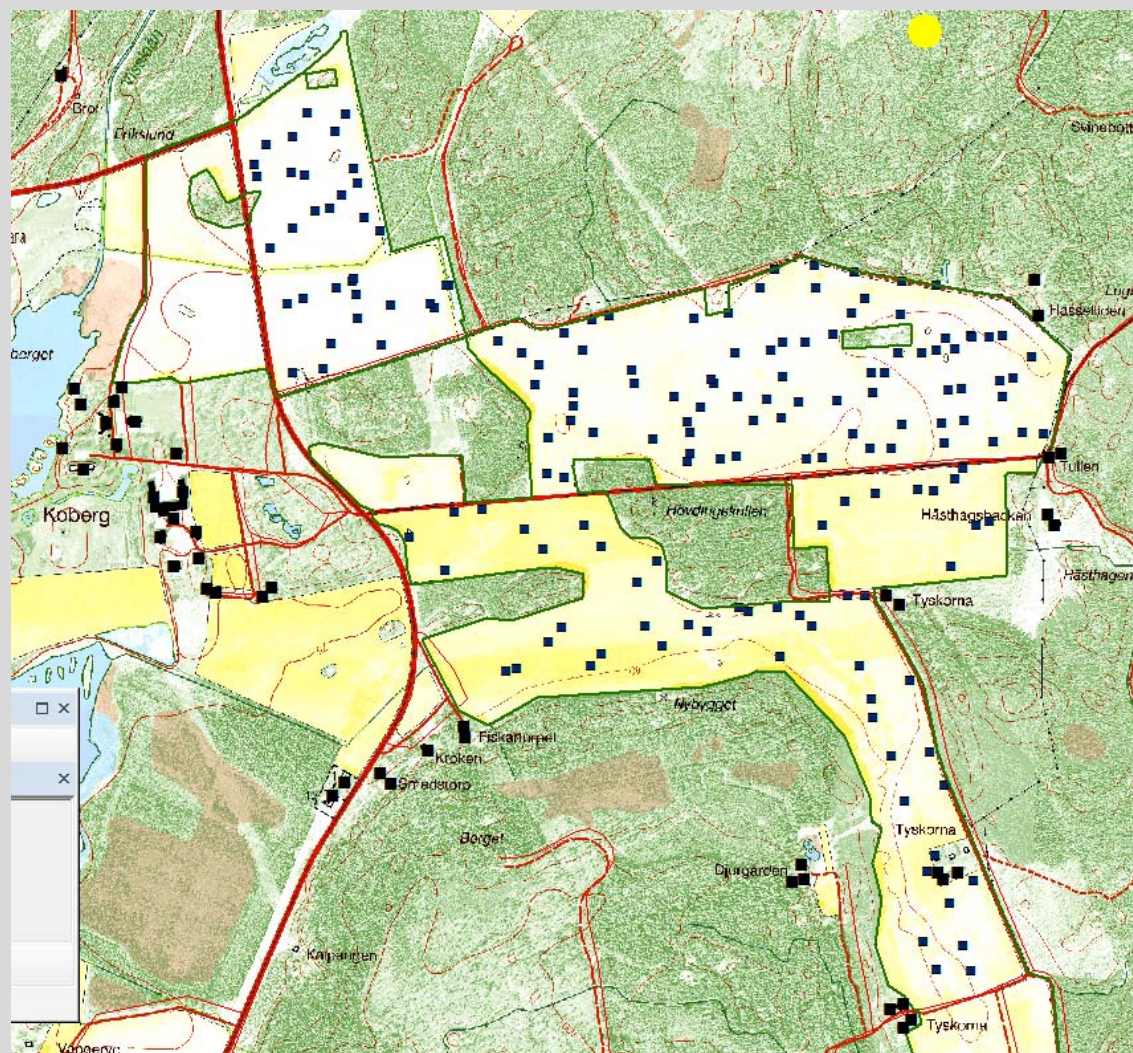
Hur stora är produktionsförlusterna pga bete?

Uthägnader på havre och höstvete Trollhättan, V-götland, 2014

- 170st 1m² ytor
- burar + kontroller
- havre (118 st, 4 fält, 75ha)
- höstvete (52 st, 4 fält, 60ha)

Havre (Gryn, 210kg/ha), sådd 23-apr 2014

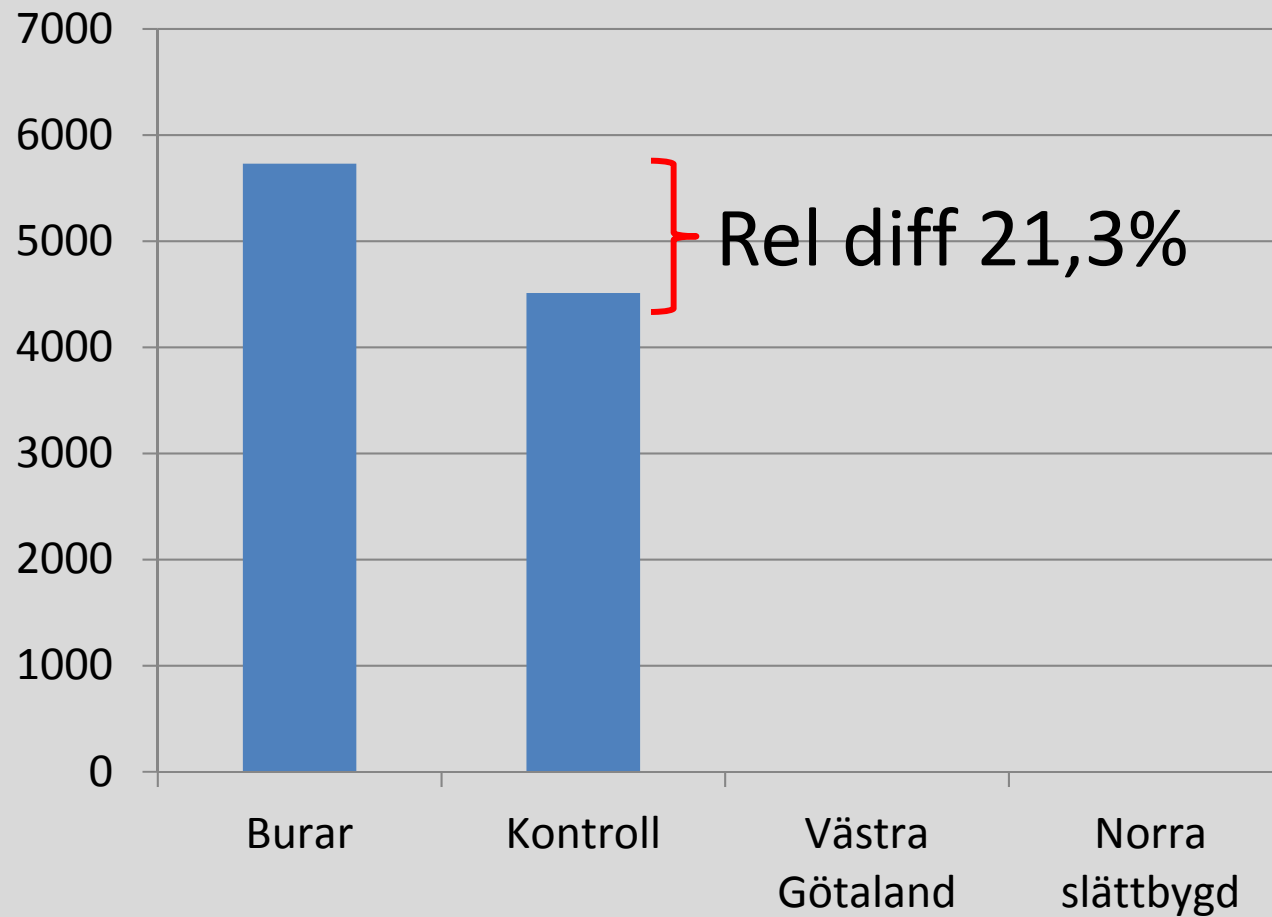

Aug 12

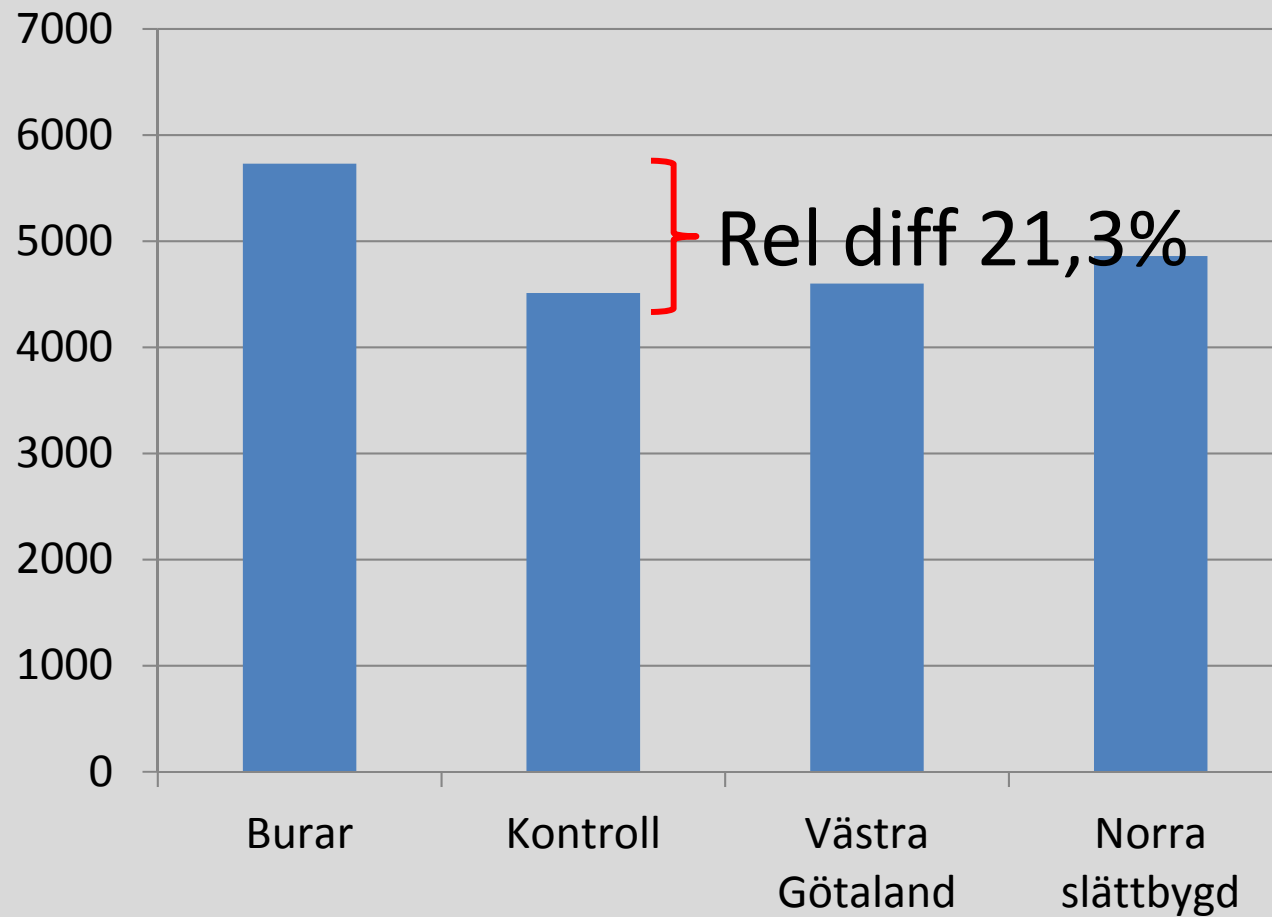
Havre

Skörd (kg/ha)

Havre

Skörd (kg/ha)

Höstvete (Olivin 220kg/ha), sådd 26-aug 2013

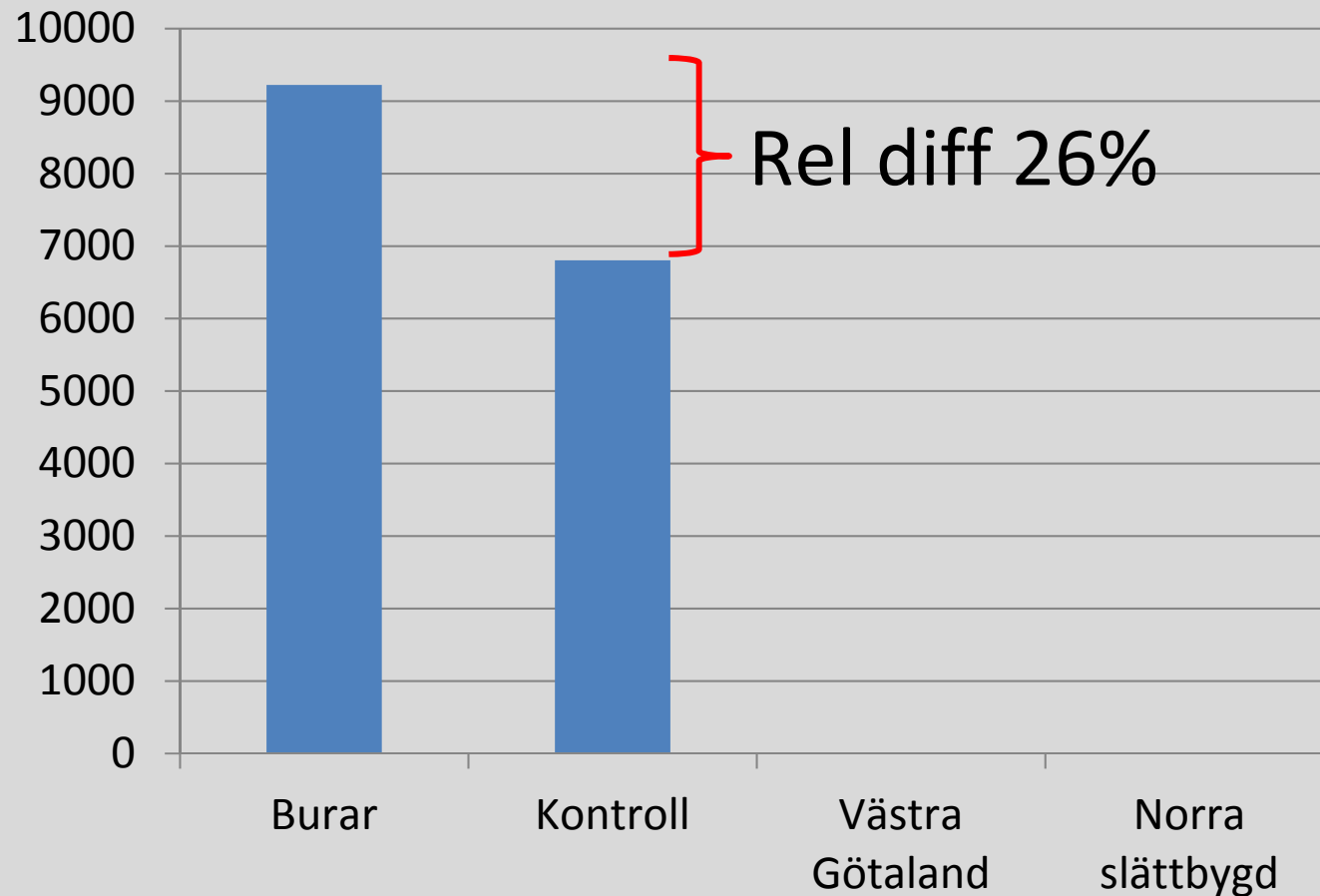
Juni 26, 2014

Höstvete

Medelskörd(kg/ha)

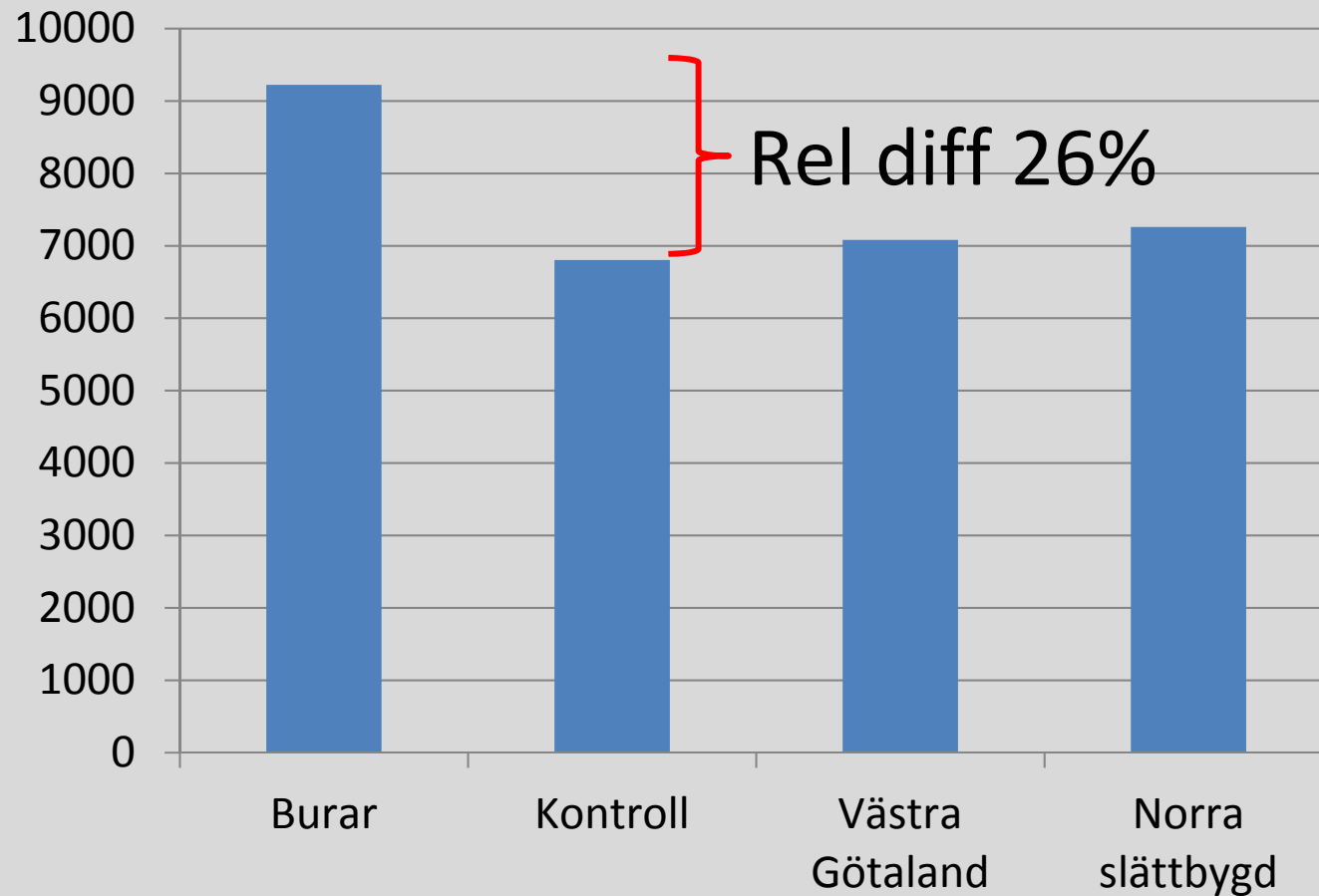
- Torrsvikt
- Renvaruhalt 99,7%

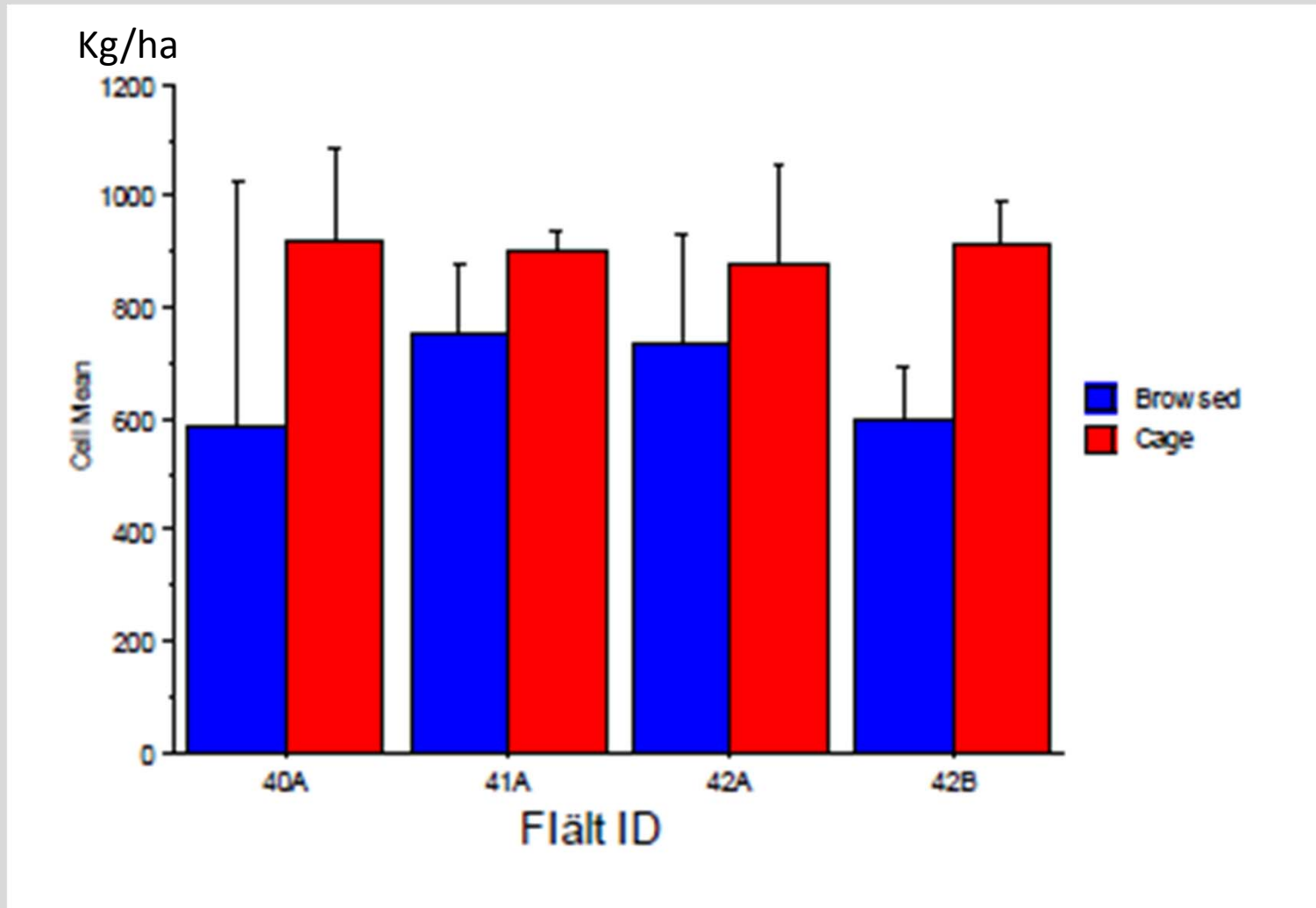
Höstvete

Medelskörd(kg/ha)

- Torrsvikt
- Renvaruhalt 99,7%

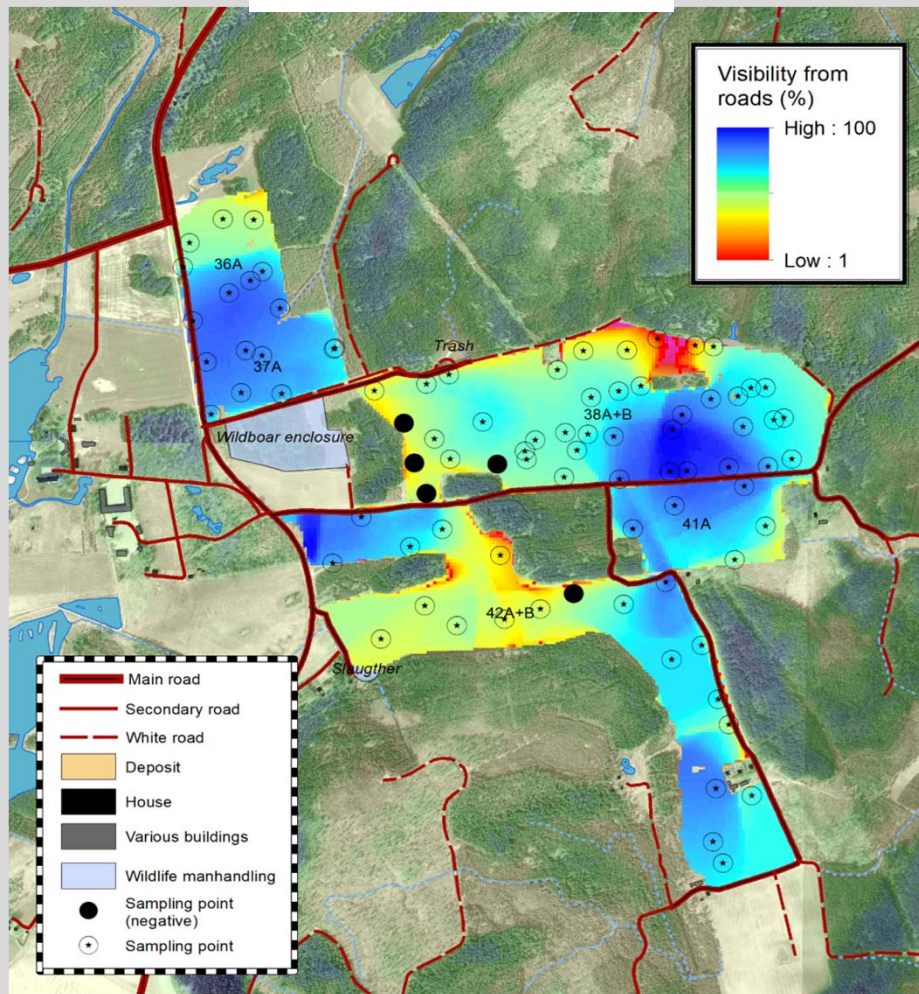

Stor variation mellan fält (vete)

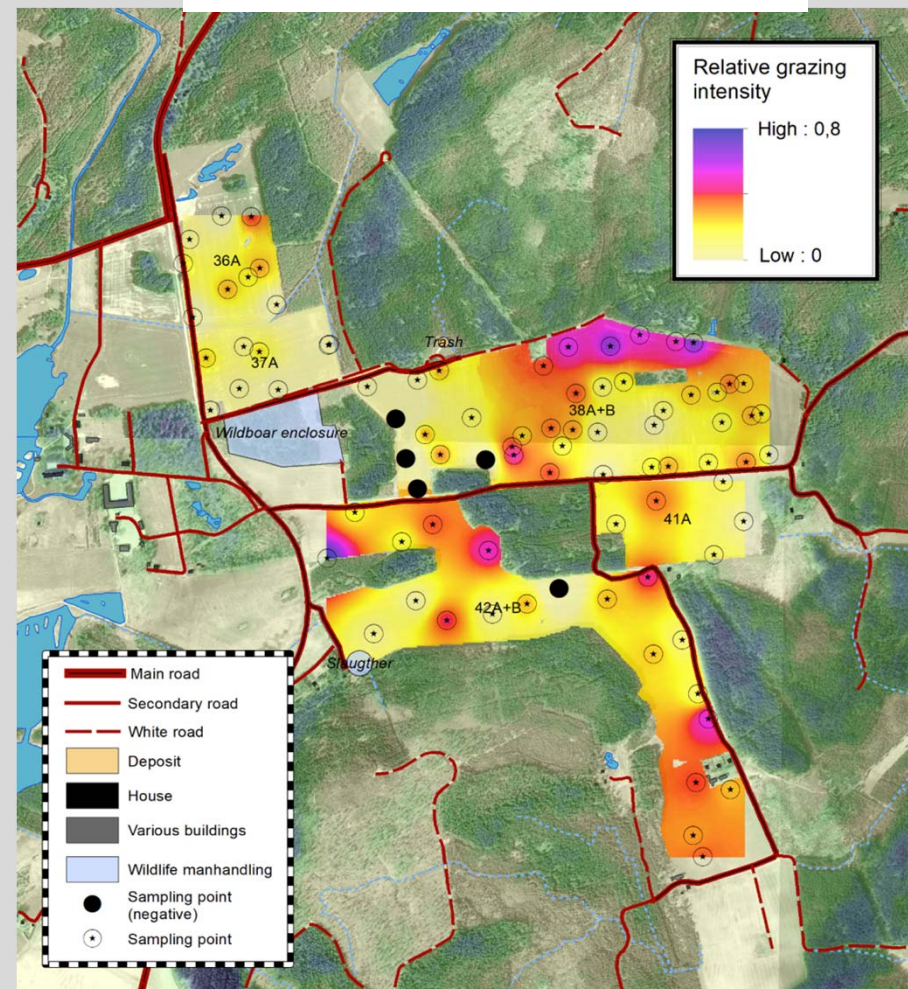

Var betar hjortarna?

Sikt från väg

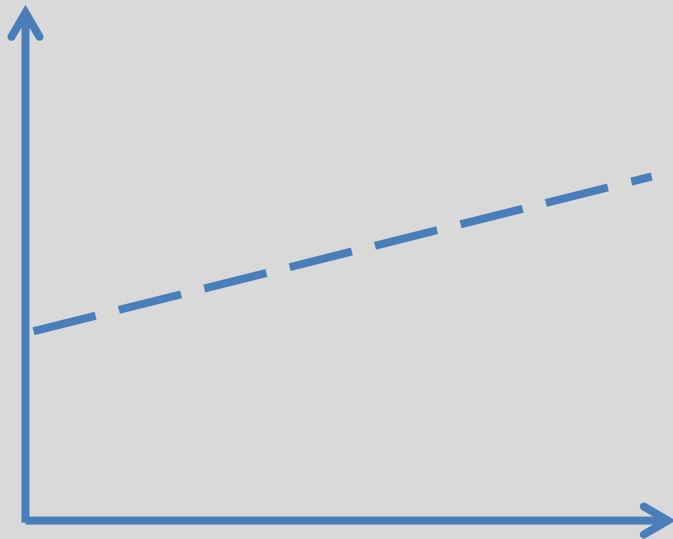

Relativt betestryck

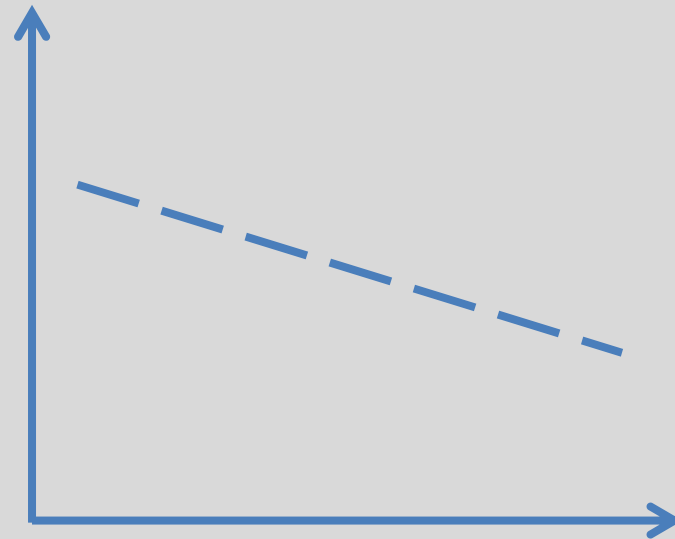
Högre betestryck nära skydd

Skörd
(kg/ha)

Avstånd till skog (m)

Skörd
(kg/ha)

Avstånd till väg (m)

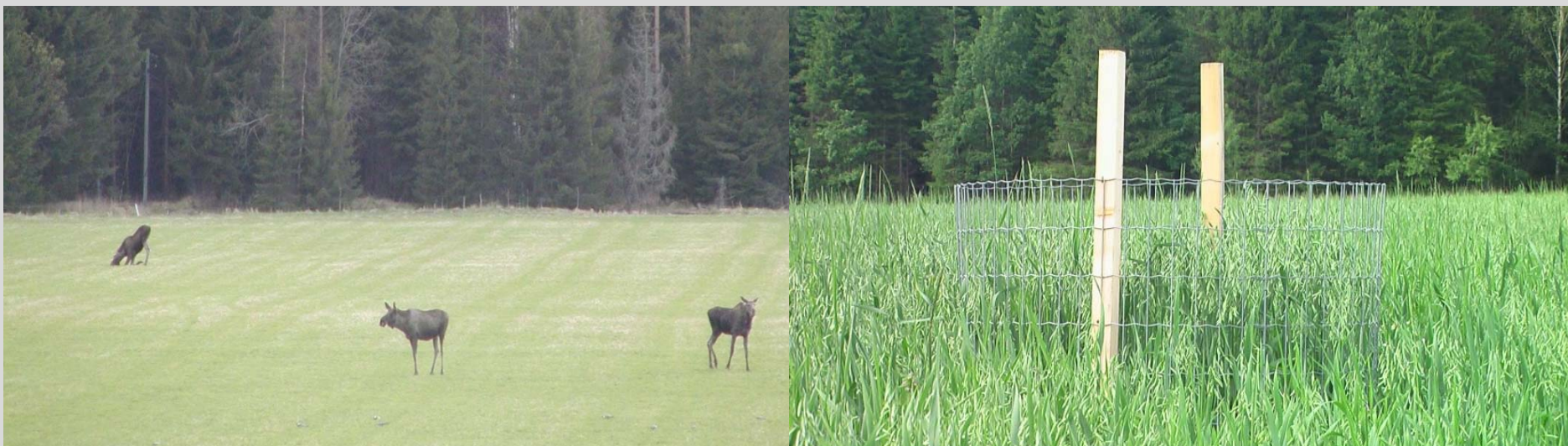
Vall

- Produktionsförluster ca 25% (Grönberg 2011)

Stora produktionsförluster...

Går det att göra något åt?

Skyddsåtgärder

- Avledande utfodring från värdefulla odlingar
 - Skrämselåtgärder (t ex gasolkanoner, skyddsjakt, repellenter)
 - Viltåkrar/avledningsåkrar där djuren får beta ostört
 - Stängsel
-
- **Merparten av dessa åtgärder saknar vederhäftig utvärdering!**

Testade repellenter

- Gasolkanon (Nima, Zon pirouette & Triplex purivox/Razzo – ljud)
- Hulken (uppblåsbar gubbe – ljud och syn)
- Gori (vegetabiliska oljor - smak och lukt)
- Ersä (oljebaserad – lukt och smak)
- Hate (lukt- och smak, oljeprodukt)
- **Kotteolja (lukt- och smak, fiskindustri-rest-produkt)**
- PW-viltskydd (lukt- och smak, tallolja)
- Dendrocol (fr.allt smak, hartser)
- **Människohår (lukt)**
- Jurstatussen (fårull (lukt)
- Blodmjöl (lukt- och smak, slakteriprodukt)
- **Rovdjursspillning (lukt, naturprodukt)**
- Tvål - parfymmerad (lukt, restflingor)
- Såpa (lukt)

Hulken
Foto: Ragnar Edberg.

Gasolkanon
Foto: Ragnar Edberg.

Vad hjälpte förr?

Stängsel...

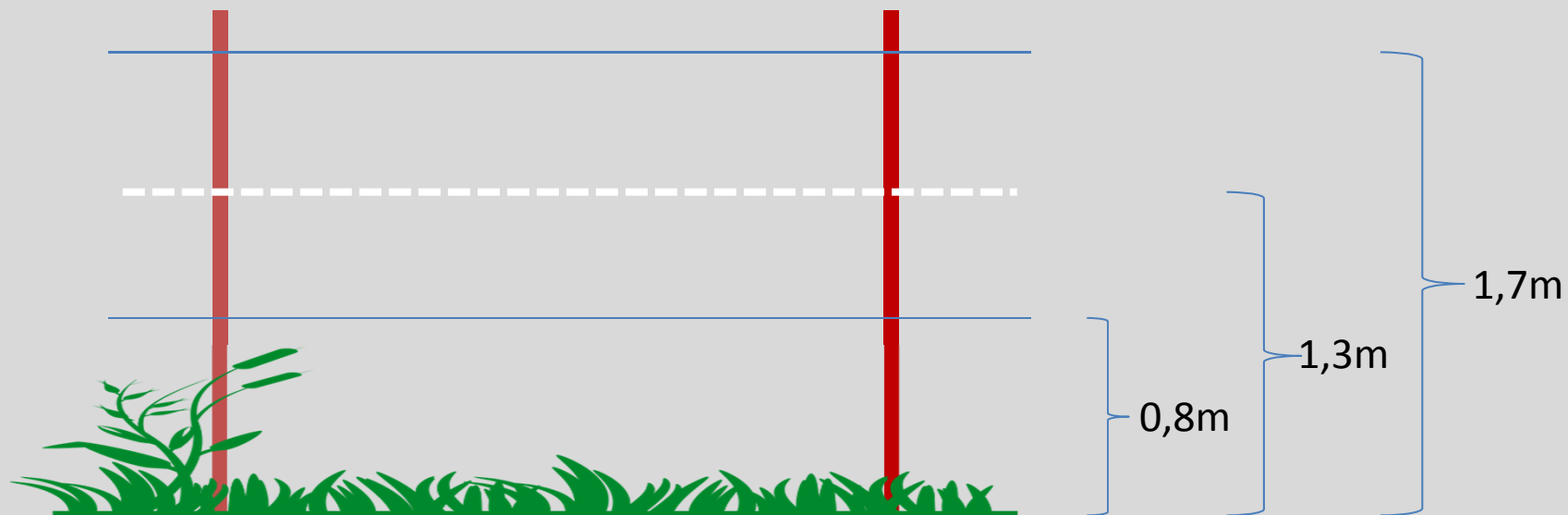

Elstängsel

Slät galvad tråd och elrep

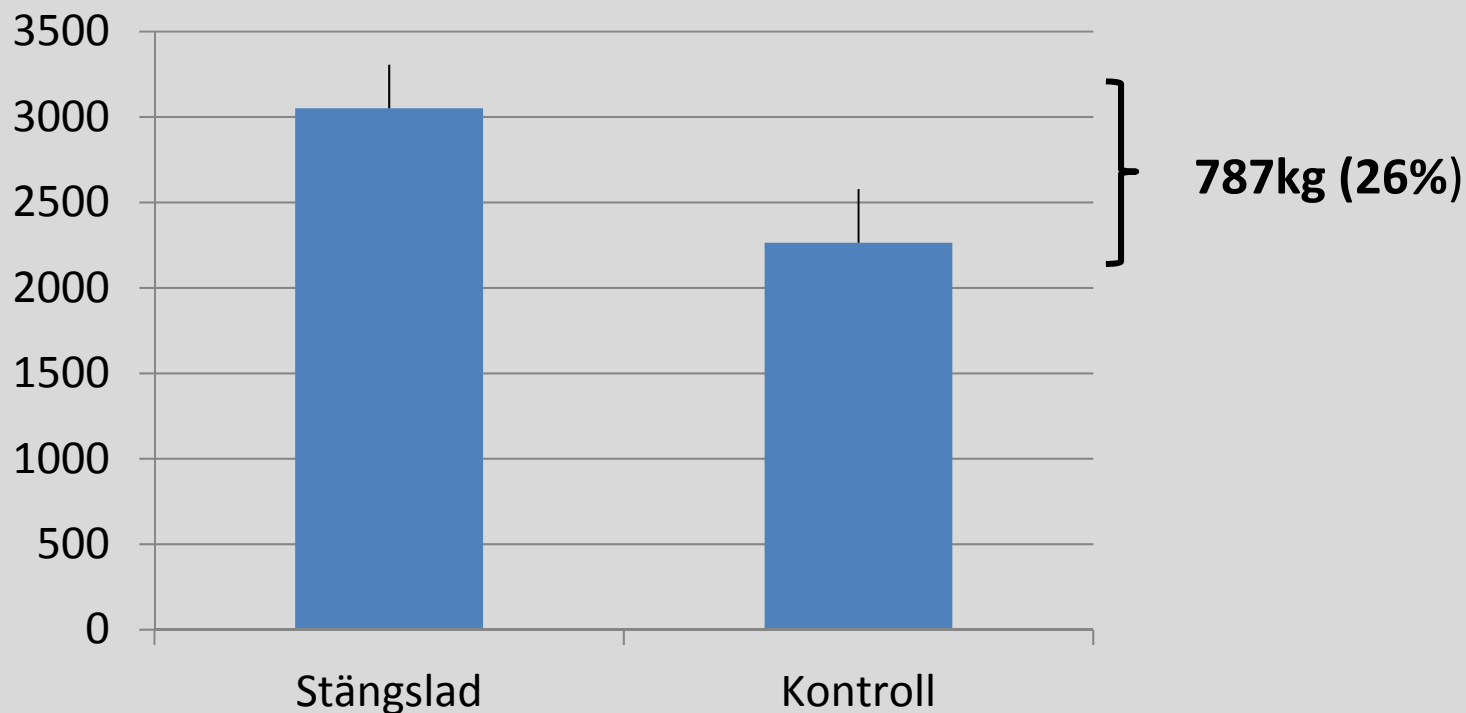
Hörnstolpar av trä (10x270cm)

Glasfiberstolpar var 15:e meter

Effekten av 3-trådigt elstängsel (havre)

Skördeutfall (Kg/ha, $\pm$ SE)

Totalt 20 fält (2-7ha) – 10 stängslade
14 norra Örebro läns skogsbygd
6 mellersta och södra Örebro läns jordbruksbygd
29/6-28/9

(Ahlqvist & Kjellander 1996)

Sammanfattningsvis

- Klövvilt bundet till jordbruksmark ökar!
- Inte bara vildsvin utan fr.allt dovhjort ökar överallt...
- Betesskador troligen ett underrapporterat fenomen
- Generella produktionsförluster på spannmål >20%?
- Det finns kostnadseffektiva sätt att skydda grödan – Stängsel!
- **Hur stora skador är rimliga?**
- Skogsägare 5% betesskador på tall/år (SVS-policy, 2017)
- Samerna ska tåla 10% rovdjursförluster (Riksdagsbeslut 2013)

Tack för uppmärksamheten!

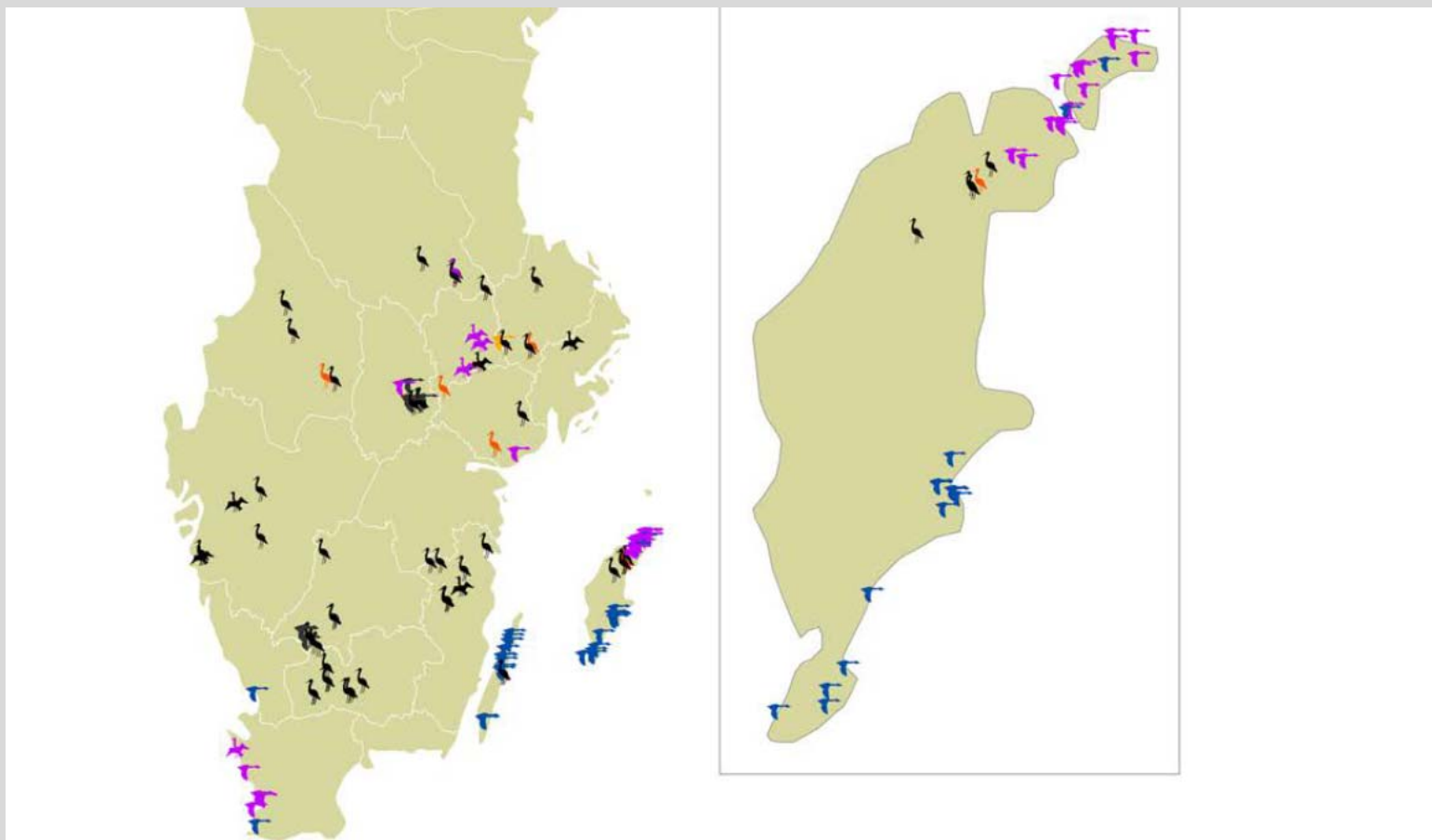

Frågor...?

Tabell 9. Av länsstyrelserna beviljade bidrag (exkl moms) till skadeförebyggande åtgärder och ersättningar för uppkomna skador av fredat vilt på jordbruksgrödor under 2016 (tusen kronor).

Länsstyrelse	Ersättning per skadegörare												Ersättning	Totalt
	Bidrag	Flera gåsar	Grågås	Sångsvan	Sångsvan & gås	Sångsvan & knölsvan	Sångsvan & trana	Sångsvan, trana & gås	Sädgås	Trana	Trana & gås	Vitkindad gås		
Blekinge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dalarna	201	-	-	-	-	-	13	-	-	31	-	-	44	245
Gotland	925	276	-	-	-	-	-	-	-	44	32	322	675	1 600
Gävleborg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Halland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	25	25
Jämtland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	-	5	48	48
Jönköping	166	-	75	-	-	-	-	-	-	52	-	-	127	293
Kalmar	-	-	-	15	-	15	-	-	-	64	-	177	271	271
Kronoberg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72	-	-	72	72
Norrbottn	90	-	-	-	-	-	-	-	-	213	-	-	213	303
Skåne	309	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1 230*	1 539
Stockholm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Södermanland	58	38	-	-	-	-	-	-	-	36	5	-	79	137
Uppsala	-	13	-	-	-	-	-	-	11	286	24	-	334	334
Värmland	186	-	-	-	-	-	-	-	-	144	8	-	152	338
Västerbotten	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1 198	-	-	1 200	1 200
Västernorrland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	14	14
Västmanland	208	-	-	3	15	-	-	9	-	-	39	-	66	274
V:a Götaland	381	39	-	26	-	-	-	-	-	334	17	-	417	798
Örebro	939	7	151	-	-	-	-	-	-	66	-	-	224	1 163
Östergötland	603	-	-	69	-	-	-	-	-	17	-	-	87	690
Hela landet	4 066	373	226	113	18	15	13	9	11	2 613	125	529	5 278	9 344

Figur 14. Fördelning av skador på gröda i Sverige 2016. Viktigt att notera är att Skåne (33 av 39 ersättningar), Västerbottens (16 ersättningar) och Västernorrlands län (1 ersättning) inte rapporterade koordinater för uppkomna skador under 2016 och dessa skador finns därmed inte med i kartan.

Svenska Jägareförbundet tar initiativ till handlingsplan för vildsvinsförvaltning

Lokal samverkan

- Jägare, markägare, lantbrukare och arrendatorer (fr. allt ang. förebyggande åtgärder)

Begränsning av vildsvinstammen.

- Hög etik vid hundanvändning
- Anpassa jakt efter tillgång
- Ska stammen minska måste vuxna hondjur fällas (XXX-november, lägst risk för småkultingar)

Rätt skött åtling och utfodring.

- Ingen stödjande utfodring under vegetationsperioden
- Inga sockerbeter

25min inkl frågor

Nya figurer

JV-stat

LRF-enkät

Jfr förluster med skog 2 - 5% diskuteras (SVS-policy) medan samer 10%. Betänkande 2013/14: MJU7 En hållbar rovdjurspolitik (sid. 38; "...toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur ska vara maximalt 10 procent räknat på den aktuella samebyns faktiska renantal". Beslutad av Riksdagen 2013-12-10.

Snytbagge - >80% dödlighet ej markberedning, hyggesvila eller skydd...
Effekt av såtidpunkt o väder

I genomsnitt(!) är cirka 15 – 20 % av de avverkningsmogna granarna i södra Sverige rötangripna fr.allt på jordbruksmark (rotticka och honungsskivling).